

Phát huy giá trị văn hóa quân sự truyền thống dân tộc trong xây dựng nhân cách học viên ở các trường quân đội hiện nay

Ngô Bằng Linh*

Nhận ngày 6 tháng 5 năm 2021. Chấp nhận đăng ngày 2 tháng 10 năm 2021.

Tóm tắt: Văn hóa quân sự truyền thống của dân tộc Việt Nam là tổng hòa những giá trị vật chất và tinh thần hàm chứa chân, thiện, mỹ hết sức đặc sắc, thể hiện phẩm giá cao đẹp của con người Việt Nam trong đấu tranh giành và giữ độc lập dân tộc. Những giá trị cốt lõi của văn hóa quân sự truyền thống dân tộc bao gồm: chủ nghĩa yêu nước, tinh thần nhân văn quân sự và nghệ thuật quân sự độc đáo. Đối với học viên ở các trường quân đội, văn hóa quân sự truyền thống thể hiện vai trò to lớn, góp phần tạo nền tảng tinh thần bền vững, nuôi dưỡng tâm hồn, tình cảm, hình thành các phẩm chất cao đẹp; tạo tiền đề tri thức quan trọng để phát triển hệ thống năng lực; đồng thời, tham gia định hướng sự phát triển nhân cách của họ tới một mô hình văn hóa. Bài viết tập trung phân tích bối cảnh mới và đề xuất giải pháp nâng cao hiệu quả phát huy giá trị văn hóa quân sự truyền thống trong xây dựng nhân cách của học viên ở các trường quân đội hiện nay.

Từ khóa: Văn hóa quân sự truyền thống, nhân cách, trường quân đội.

Phân loại ngành: Triết học

Abstract: The traditional military culture of the Vietnamese nation is a combination of material and spiritual values that contains special truth, goodness, and beauty, showing the noble dignity of Vietnamese people in the fight for, and maintainance of national independence. The core values of the national traditional military culture include patriotism, military humanity and unique military art. For students at military schools, traditional military culture plays a great role, contributing to creating a sustainable spiritual foundation, nurturing the soul and emotions, forming noble qualities, creating an important knowledge base for the development of a competency system, and participating in orienting their personality development towards a cultural model at the same time. The article focuses on analysing the new context and proposing solutions to improve the effectiveness and promote the traditional military cultural values in building the character of cadets at current military schools.

Keywords: Traditional military culture, personality, military school.

Subject classification: Philosophy

* Học viện Chính trị, Bộ Quốc phòng.
Email: linhnb0209@gmail.com

1. Mở đầu

Phát huy giá trị truyền thống tốt đẹp của dân tộc luôn được Đảng Cộng sản Việt Nam hết sức quan tâm trong quá trình lãnh đạo phát triển đất nước. Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII khẳng định, cần phải tiếp tục “giữ gìn và phát huy giá trị văn hóa, sức mạnh con người Việt Nam trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021, t.1, tr.202). Trong dòng chảy văn hóa dân tộc Việt Nam, văn hóa quân sự truyền thống luôn là dòng chủ lưu, chiếm vị trí quan trọng hàng đầu. Nó là sản phẩm của con người Việt Nam, bắt nguồn từ chính điều kiện sinh tồn của dân tộc; đến lượt mình, văn hóa quân sự truyền thống lại thể hiện vai trò hết sức to lớn đối với sự phát triển của xã hội và con người đương đại. Do đó, cùng với các giá trị tốt đẹp khác, văn hóa quân sự truyền thống cũng cần được quan tâm phát huy một cách đúng mức trong giai đoạn hiện nay.

Các học viên ở trường quân đội được đào tạo với mục tiêu tốt nghiệp để trở thành người sĩ quan có trình độ đại học, đảm nhiệm cương vị chỉ huy, quản lý cấp phân đội và chức vụ chuyên môn ở các đơn vị cơ sở trong toàn quân. Xây dựng nhân cách học viên các trường quân đội thực chất chính là quá trình người học “giá trị hóa” nhân cách, không ngừng nâng cao phẩm giá của mình thông qua hoạt động tiếp nhận và chuyển hóa các giá trị khách quan thành phẩm chất, năng lực cá nhân. Quá trình đó cần phải được bám chắc, dựa vững vào cơ sở văn hóa quân sự truyền thống dân tộc - những giá trị được kết tinh từ hàng ngàn năm lịch sử, thể hiện trí tuệ, bản lĩnh, khí phách, cốt cách cao đẹp của con người Việt Nam trong đấu tranh giành và giữ độc lập dân tộc. Thực hiện tốt việc phát huy giá trị văn hóa quân sự truyền thống dân tộc trong xây dựng nhân cách học viên ở các trường quân đội chính là quán triệt, cụ thể hóa quan điểm của Đảng về phát huy truyền thống dân tộc vào thực tiễn hoạt động quân sự, nâng cao chất lượng giáo dục - đào tạo, chất lượng nguồn lực con người trong quân đội, qua đó góp phần bảo vệ vững chắc Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa.

2. Những giá trị cốt lõi và vai trò của văn hóa quân sự truyền thống dân tộc trong xây dựng nhân cách học viên ở các trường quân đội hiện nay

2.1. Những giá trị cốt lõi của văn hóa quân sự truyền thống dân tộc

Trải qua hàng nghìn năm dựng nước luôn đi liền với giữ nước, các thế hệ người Việt đã kiên cường, bền bỉ và anh dũng chống lại các thế lực xâm lược để giành và giữ nền độc lập dân tộc, bảo vệ đất nước, khẳng định sự tồn tại và không ngừng vươn lên với tư cách quốc gia, dân tộc. Xuyên suốt quá trình lịch sử đó, họ đã sáng tạo nên một hệ giá trị văn hóa đặc sắc, tiêu biểu cho phẩm chất, cốt cách, khí phách và tâm hồn Việt Nam trước những thử thách cam go, nghiệt ngã trong lĩnh vực quân sự, liên quan trực tiếp tới vận mệnh, sự sống còn của mỗi con người và toàn thể dân tộc. Những giá trị ấy được lưu truyền, chuyển giao và không ngừng bồi đắp, phát triển qua các thế hệ, trở thành một thành tố,

một bộ phận đặc biệt quan trọng trong toàn bộ nền văn hóa Việt Nam - văn hóa quân sự truyền thống dân tộc. Văn hóa quân sự truyền thống có thể được xem xét như một phương diện của đời sống xã hội, như là vòng cộng đồng văn hóa đặc thù trong tổng hòa các vòng cộng đồng văn hóa xã hội, hoặc như một thực thể tất yếu xuất hiện trong lĩnh vực tổ chức và hoạt động quân sự (Văn Đức Thanh - chủ biên, 2014, tr.13-23). Tuy nhiên, để thấy được tính toàn diện và sâu sắc của nó, thì khi xem xét, không bao giờ được phép tách rời khỏi hệ giá trị văn hóa dân tộc, đồng thời phải tìm tới các giá trị cốt lõi nhất, đó là: chủ nghĩa yêu nước, tinh thần nhân văn quân sự và nghệ thuật quân sự độc đáo.

Chủ nghĩa yêu nước là giá trị đặc biệt quan trọng, bao trùm toàn bộ văn hóa quân sự truyền thống dân tộc. Mọi phương diện tổ chức và hoạt động quân sự Việt Nam đều được thấm nhuần chủ nghĩa yêu nước, lấy chủ nghĩa yêu nước làm nền tảng để xây tạo, duy trì, phát huy sức mạnh bảo vệ Tổ quốc. Yêu nước là cơ sở thực hiện đại đoàn kết toàn dân tộc, là cội nguồn của mọi phẩm chất tinh thần, tiềm năng sáng tạo trong mỗi con người, để khi được khơi dậy, nó giúp tạo ra cho con người Việt Nam nói chung, quân đội nhân dân Việt Nam nói riêng sức mạnh “lướt qua mọi sự nguy hiểm, khó khăn, nó nhấn chìm tất cả lũ bán nước và lũ cướp nước” (Hồ Chí Minh, 2011, t.7, tr.38), giữ cho đất nước trường tồn và phát triển.

Tinh thần nhân văn quân sự luôn thấm đẫm trong truyền thống quân sự Việt Nam bởi tính chất chính nghĩa, tự vệ trong mục tiêu tổ chức và hoạt động quân sự: “dụng binh là việc nhân nghĩa, muốn cứu dân, cứu nước” (Hồ Chí Minh, 2011, t.4, tr.286). Trong chiến tranh, luôn cố gắng hạn chế tối đa sự hi sinh, mất mát của nhân dân và binh sĩ, đồng thời cũng hết sức khoan dung, nhân đạo đối với quân xâm lược. Với tư tưởng “lấy đại nghĩa để thắng hung tàn, lấy chí nhân để thay cường bạo”, dân tộc Việt Nam luôn tìm mọi cách thức tình lương tri của kẻ đi xâm lược, chỉ rõ hành động của chúng là phi nhân, phi nghĩa, trái với đạo trời và lòng người, kêu gọi chúng rút quân để tránh tổn thất sinh mạng. Khi kẻ thù đã bị đánh bại, chúng lại được quân dân ta mở lượng hiếu sinh, không truy quét tận diệt mà mở cho một con đường rút lui về nước.

Nghệ thuật quân sự độc đáo là giá trị đặc sắc và biểu hiện tập trung nhất của văn hóa quân sự truyền thống dân tộc. Đây là sự sáng tạo của con người Việt Nam trong tổ chức chuẩn bị và tiến hành chiến tranh đánh thắng các thế lực xâm lược xuyên suốt quá trình dựng nước và giữ nước. Nghệ thuật tổ chức chuẩn bị chiến tranh Việt Nam luôn được quán triệt tinh thần “giữ nước từ khi nước chưa nguy”, chuẩn bị từ sớm, từ xa, phòng giữ chắc biên cương Tổ quốc: “Biên phòng hảo vị trừ phương lược/ Xã tắc ưng tu kế cứu an”¹. Tranh thủ thời gian hòa bình, dân tộc Việt Nam luôn tính kế sâu rĩ, bèn gốc; chủ trương “khoan thư sức dân”; tập trung củng cố tiềm lực đất nước, xây dựng thế trận lòng dân vững chắc “chúng chí thành thành” (lòng dân là bức tường thành); xây dựng lực lượng vũ trang nhiều thứ quân theo hướng “ngụ binh ư nông” (gửi quân vào nông nghiệp) để sẵn sàng

¹ Hai câu thơ trong bài *Chinh Diêu Cát Hãn hoàn quá Long Thủy đê* (đánh Đèo Cát Hãn trở về qua đê Long Thủy) của vua Lê Thái Tổ. Ngô Mạnh Nghinh dịch: “Tính việc biên phòng cho vững chắc/ Toan bề xã tắc được bình an” (Nguyễn Văn Siêu, 2001).

huy động, sử dụng khi cần thiết. Trong thời kỳ xây dựng đất nước hiện nay, truyền thống ấy được tiếp nối và phát triển thành nền quốc phòng toàn dân, nòng cốt là lực lượng vũ trang với mục đích cao nhất là ngăn ngừa không xảy ra chiến tranh, nhưng đồng thời, sẵn sàng đánh thắng mọi cuộc chiến tranh xâm lược, bảo vệ vững chắc Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa.

Nghệ thuật tiến hành chiến tranh trong truyền thống văn hóa quân sự Việt Nam mang đặc điểm lớn nhất, bao trùm nhất chính là nghệ thuật toàn dân đánh giặc. Hiếm có dân tộc nào trên thế giới mà khi “giặc đến nhà, đàn bà cũng đánh”, mỗi người dân đều là một chiến sĩ, mỗi làng xóm đều là một pháo đài, kẻ địch đi đến đâu cũng bị tiến đánh. Nghệ thuật tiến hành chiến tranh cũng nổi bật lên ở đặc điểm luôn nắm vững quyền chủ động chiến lược, tích cực tiến công: “Nay tuy châu châu đá voi/ Nhưng mai voi sẽ bị lòi ruột ra” (Hồ Chí Minh, 2011, t.8, tr.103). Nghệ thuật tập trung lực lượng, “lấy nhỏ thắng lớn, lấy ít địch nhiều”; kết hợp “công thành” và “tâm công”, gắn đấu tranh quân sự với đấu tranh chính trị, ngoại giao và binh, địch vận trở thành nét tiêu biểu trong hầu hết mọi trận đánh, mọi cuộc chiến tranh. Người Việt đã sáng tạo ra rất nhiều mưu hay, kế giỏi, linh hoạt, thiên biến vạn hóa, khéo kết hợp dùng mưu với xây lực - tạo thế - tranh thời, tạo nên những trận đánh lưu danh sử sách muôn đời: Chi Lăng, Bạch Đằng, Đống Đa, Chương Dương, Hàm Tử... Thời phong kiến, các kế sách “thanh dã” (vườn không, nhà trống), “tiên phát chế nhân” (tiên công trước để chế ngự quân địch), “giương đông, kích tây”... đã trở thành nỗi khiếp sợ của bè lũ xâm lược phương Bắc. Đến thời đại Hồ Chí Minh, từ hình thức chiến tranh du kích phát triển lên tác chiến hiệp đồng quân binh chủng quy mô cấp quân khu, quân đoàn, kết hợp tổng tiến công và nổi dậy của lực lượng quần chúng như dòng chảy tiếp nối truyền thống quý báu từ hàng ngàn năm lịch sử của dân tộc ta.

2.2. Vai trò của việc giáo dục văn hóa quân sự truyền thống dân tộc trong xây dựng nhân cách học viên ở các trường quân đội

Học viên ở các trường quân đội là những thanh niên, hạ sĩ quan - binh sĩ có đủ điều kiện, tiêu chuẩn theo quy định tuyển sinh của Bộ Quốc phòng, được đào tạo với mục tiêu tốt nghiệp trở thành người sĩ quan có trình độ đại học, đảm nhiệm cương vị lãnh đạo, chỉ huy, quản lý cấp phân đội và các chức vụ chuyên môn ở các đơn vị trong toàn quân. Xây dựng nhân cách học viên các trường quân đội thực chất là quá trình bồi đắp các phẩm chất, năng lực, tích lũy các giá trị ở người học, nhằm hướng đến mục tiêu yêu cầu đào tạo phù hợp với từng đối tượng. Trong quá trình xây dựng nhân cách học viên, các giá trị tốt đẹp của truyền thống dân tộc nói chung, giá trị văn hóa quân sự truyền thống nói riêng luôn tỏ rõ vai trò hết sức to lớn của mình. Vai trò đó được biểu hiện trên một số vấn đề lớn như sau:

Thứ nhất, văn hóa quân sự truyền thống dân tộc góp phần tạo nền tảng tinh thần bền vững, trực tiếp nuôi dưỡng tâm hồn, tình cảm, phát triển các phẩm chất cao đẹp trong nhân cách học viên. Đối với học viên trong trường quân đội, văn hóa quân sự truyền thống là một thành tố đặc biệt quan trọng, cấu thành nên nền tảng tinh thần của họ, bởi đó là tinh hoa của các giá trị văn hóa, được tạo dựng, bồi đắp qua bao thăng trầm của lịch sử, kết tinh

tâm hồn, bản lĩnh, khí phách của dân tộc Việt Nam. Nhờ có chủ nghĩa yêu nước trong truyền thống quân sự ngàn đời của dân tộc làm bệ đỡ vững chắc, học viên hình thành, củng cố lòng yêu Tổ quốc, yêu nhân dân và chế độ xã hội chủ nghĩa, xây dựng lý tưởng phấn đấu trở thành người sĩ quan phục vụ lâu dài trong quân đội, sẵn sàng chiến đấu, hi sinh vì sự nghiệp bảo vệ Tổ quốc. Tinh thần nhân văn quân sự trực tiếp nuôi dưỡng, hình thành phẩm chất đạo đức cách mạng của người học viên, xây dựng nên lòng nhân ái, bao dung, tình yêu thương, đoàn kết, gắn bó lẫn nhau trong tập thể đơn vị và với nhân dân. Chủ nghĩa yêu nước và tinh thần nhân văn quân sự truyền thống trở thành nhân tố song hành, hòa quyện thống nhất với chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, cùng tạo dựng nên thế giới quan, nhân sinh quan cách mạng, phẩm chất chính trị, phẩm chất đạo đức tốt đẹp trong mỗi học viên ở các trường quân đội.

Thứ hai, văn hóa quân sự truyền thống là tiền đề tri thức quan trọng để phát triển hệ thống năng lực của học viên. Có được vai trò này bởi lẽ, một trong những chức năng quan trọng của văn hóa chính là bồi dưỡng nhận thức cho con người: “Văn hóa là một phương tiện nhận thức thế giới và là biện pháp để mỗi cá nhân tự nhận thức chính bản thân mình” (Nguyễn Đình Bắc, 2016, tr.30). Văn hóa quân sự truyền thống xem xét từ chức năng này có thể được coi như là những khối tri thức quân sự rất phong phú, đa dạng, được đúc rút từ ngàn năm lịch sử quân sự Việt Nam. Ở các trường quân đội, các kinh nghiệm, cách thức chuẩn bị và tiến hành chiến tranh độc đáo của cha ông từ thuở dựng nước đã được cô đọng, chắt lọc và đưa vào trong chương trình, nội dung giáo dục - đào tạo, tập trung nhất ở các môn học như chiến thuật, kỹ thuật chiến đấu, đường lối quân sự... Khi học viên lĩnh hội các tri thức này thực chất là đã kế thừa cả một bề dày văn hóa quân sự truyền thống. Chẳng hạn như: tri thức công tác đảng, công tác chính trị mà học viên được học tập là sự đúc rút, nghiên cứu những bài học về “nghệ thuật tâm công” trong thời kỳ phong kiến, kinh nghiệm về tổ chức, động viên bộ đội, binh dịch vận trong thời kỳ kháng chiến chống Pháp, chống Mỹ. Tri thức về cách đánh, cách thức tổ chức, sử dụng, bố trí lực lượng, chỉ huy, hiệp đồng chiến đấu là kết quả được rút ra từ các kế sách, mưu lược tài tình của cha ông khi tác chiến với các đối tượng địch khác nhau trong lịch sử...

Thứ ba, văn hóa quân sự truyền thống tham gia định hướng nhân cách học viên các trường quân đội tới một mô hình văn hóa. Nếu như văn hoá có chức năng định hướng và điều tiết, hướng phẩm giá con người tới các giá trị nhân văn, thì văn hoá quân sự truyền thống - những giá trị văn hóa được nảy sinh, kết tụ trong hoạt động quân sự, cũng thể hiện vai trò to lớn trong việc hướng học viên các trường quân đội tới một mô hình nhân cách tốt đẹp, toàn diện, thấm đẫm tinh hoa văn hóa con người Việt Nam. Văn hóa quân sự truyền thống dân tộc chính là cội nguồn, chiều sâu văn hóa của nhân cách Bộ đội Cụ Hồ thời kỳ mới. Văn hóa quân sự truyền thống tăng khả năng “phòng ngừa”, “miễn dịch” cho học viên trước những phản giá trị, phản văn hóa, giúp họ biết phân biệt, đánh giá, lựa chọn lối tư duy và hành động phù hợp trong từng hoàn cảnh cụ thể. Đồng thời, đó cũng chính là năng lực nội sinh giúp học viên có đủ sức mạnh chống lại những tác động tiêu cực của đời sống xã hội, đời sống quân sự hiện đại, vượt qua những thách thức, vươn lên mạnh mẽ trong quá trình phát triển nhân cách của chính bản thân mình.

3. Bối cảnh mới tác động đến phát huy giá trị văn hóa quân sự truyền thống dân tộc trong xây dựng nhân cách học viên ở các trường quân đội hiện nay

Thời gian qua, Quân ủy Trung ương, Bộ Quốc phòng, các học viện, trường sĩ quan quân đội đã quan tâm lãnh đạo, chỉ đạo, tập trung phát huy có hiệu quả giá trị văn hóa quân sự truyền thống dân tộc, xây dựng nhân cách cao đẹp của Bộ đội Cụ Hồ cho đội ngũ học viên. Nhờ đó, “đã đào tạo được đội ngũ cán bộ, nhân viên chuyên môn kỹ thuật, hạ sĩ quan chỉ huy có bản lĩnh chính trị vững vàng, tuyệt đối trung thành với Đảng, Tổ quốc, Nhân dân và chế độ xã hội chủ nghĩa; sẵn sàng chiến đấu hi sinh vì độc lập tự do của Tổ quốc, vì chủ nghĩa xã hội, vì hạnh phúc của Nhân dân; có phẩm chất đạo đức tốt, ý thức tổ chức kỷ luật nghiêm; có kiến thức, năng lực toàn diện, có sức khỏe, độ tuổi phù hợp; bảo đảm về chất lượng, hợp lý về cơ cấu và sự chuyển tiếp vững chắc giữa các thế hệ, góp phần tạo nên sức mạnh tổng hợp của Quân đội nhân dân Việt Nam, xây dựng nền quốc phòng toàn dân, xây dựng và bảo vệ vững chắc Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa” (Bộ Tổng Tham mưu Quân đội nhân dân Việt Nam, 2020, tr.15). Tuy nhiên, giai đoạn hiện nay, hoạt động phát huy giá trị văn hóa quân sự truyền thống trong xây dựng nhân cách học viên các trường quân đội đang đứng trước một bối cảnh mới, cụ thể là:

Thứ nhất, sự gia tăng nhanh chóng của hệ thống giá trị văn hóa quân sự hiện đại trên thế giới. Thời gian gần đây, sự cạnh tranh về sức mạnh quân sự trên thế giới đang ngày càng gia tăng, nhiều nước lớn điều chỉnh chiến lược quân sự, tăng mạnh ngân sách quốc phòng². Tận dụng thành tựu của cuộc Cách mạng Công nghiệp lần thứ tư, nhiều nước đẩy mạnh phát triển vũ khí trang bị và công nghệ quân sự tiên tiến. Điều đó đã kéo theo những biến đổi hết sức nhanh chóng trong nghệ thuật quân sự, nảy sinh nhiều hình thức tác chiến mới, gần đây bắt đầu xuất hiện khái niệm “chiến tranh trí tuệ nhân tạo” mang những đặc điểm khác xa chiến tranh truyền thống³. Bối cảnh trên đặt ra thách thức đối với quá trình phát huy giá trị văn hóa quân sự truyền thống trong xây dựng nhân cách học viên ở các trường quân đội hiện nay. Sự lớn mạnh của quân đội một số nước có tư tưởng bành trướng, chủ nghĩa dân tộc hẹp hòi cùng với các cuộc chiến tranh, xung đột sử dụng vũ khí công nghệ cao gần đây tác động không nhỏ tới nhận thức, tư tưởng của học viên, dễ gây tâm lý hoang mang, dao động, mất niềm tin vào cách đánh truyền thống, đòi hỏi phải có sự định hướng thường xuyên, kịp thời. Sự gia tăng nhanh chóng của các giá trị văn hóa quân sự hiện đại cũng đòi hỏi các chủ thể giáo dục - đào tạo ở các học viện, trường sĩ quan cần có

² Bất chấp đại dịch Covid-19, tổng chi tiêu quân sự toàn cầu năm 2020 đã chạm mốc 1.981 tỷ USD, tăng 2,6% tính theo giá trị thực so với năm 2019 (SIPRI, 2021). Cuối tháng 5/2021, chính quyền của Tổng thống Joe Biden đã đệ trình phê duyệt mức 753 tỷ USD chi tiêu cho quốc phòng năm 2021, tăng 1,7% tương đương 38 tỷ USD so với 2020. Trong khi đó, Trung Quốc là 208,47 tỷ USD (VTC News, 2021), gần gấp đôi so với năm 2010 và bước vào năm thứ 27 tăng liên tiếp.

³ Chiến tranh trí tuệ nhân tạo tương lai mang đặc điểm: (1) Chiến tranh “nhỏ lại”, chiến đấu “to ra”; (2) Chiến tranh “nhẹ hơn”, công tác bảo đảm “nặng hơn”, (3) Mặt bằng “hẹp hơn”, chiều không gian “rộng hơn”; (4) Chiều sâu “phía sau” thành “phía trước” và “phía trước” thành “phía sau”; (5) Những gì “hữu hình” thành “đơn giản”, “vô hình” thành “phức tạp” (Nguyễn Hữu Thắng, 2020, tr.67-71).

sự đánh giá, lựa chọn và xác định các giá trị phù hợp, tiếp tục bổ sung vào nội dung giáo dục, hoàn thiện nhân cách học viên.

Thứ hai, các trường quân đội hội nhập vào môi trường xã hội đất nước và quốc tế ngày càng sâu rộng, mạnh mẽ. Nếu như trước đây, các học viện, trường sĩ quan tương đối “đóng kín”, chủ yếu bó hẹp trong phạm vi quân đội, thì hiện nay đã tham gia sâu rộng hơn vào hệ thống giáo dục quốc dân, tham gia phối hợp, liên kết giảng dạy, nghiên cứu khoa học với nhiều cơ sở đào tạo, trung tâm nghiên cứu của quốc gia và quốc tế. Thực hiện chủ trương đối ngoại quốc phòng, nhiều nhà trường thường xuyên có các chương trình, hoạt động giao lưu, trao đổi đoàn với quân đội nước ngoài. Quân đội đã triển khai chủ trương “xây dựng nhà trường thông minh, tiếp cận cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0”⁴. Đây là những điều kiện rất thuận lợi để học viên mở rộng tri thức, tiếp thu giá trị văn hóa quân sự, lối sống và các phương thức sinh hoạt tích cực, tốt đẹp từ các nền văn hóa khác. Đồng thời, thông qua đó họ có thể giới thiệu cho các đối tượng học sinh, sinh viên, nhân dân và bạn bè các nước về những giá trị cao đẹp trong truyền thống quân sự Việt Nam, tỏa sáng nhân cách Bộ đội Cụ Hồ thời đại mới. Tuy nhiên, quá trình hội nhập với môi trường xã hội cũng làm những yếu tố phản văn hóa, phản giá trị đã và đang len lỏi, thâm nhập vào các nhà trường, cám dỗ học viên, làm giảm đi ý nghĩa cao đẹp, sức mạnh to lớn của văn hóa quân sự truyền thống, do đó ảnh hưởng tiêu cực tới quá trình xây dựng nhân cách học viên ở các trường quân đội.

Thứ ba, các thế lực thù địch thường xuyên xuyên tạc, bôi xấu, hạ thấp giá trị văn hóa quân sự truyền thống dân tộc. Giới trẻ nói chung, học viên sĩ quan nói riêng là đối tượng mà các thế lực thù địch “ưu tiên” lôi kéo, tác động, bởi lẽ ở đối tượng này luôn tồn tại nhiều điểm yếu cố hữu, nhất là kinh nghiệm sống, bản lĩnh chính trị, tư tưởng, văn hóa còn hạn chế. Tiến hành việc xuyên tạc, bôi xấu, hạ thấp giá trị văn hóa quân sự truyền thống tốt đẹp của dân tộc, các thế lực thù địch âm mưu làm cho học viên dần quay lưng với truyền thống, cắt đứt sự liên hệ với mạch nguồn văn hóa quân sự của cha ông. Chúng xuyên tạc lịch sử; tầm thường hóa, dung tục hóa, thậm chí chế giễu, hạ bệ hình tượng cao đẹp các anh hùng dân tộc; phủ nhận sự tồn tại thực của các nhân vật lịch sử quân sự; quan điểm đánh đồng, xóa nhòa ranh giới giữa một bên là sự hy sinh cao cả để bảo vệ Tổ quốc của người chiến sĩ cách mạng với một bên là cái chết của những người lầm đường, lạc lối... Đó là những thách thức không nhỏ, kìm hãm quá trình phát huy giá trị văn hóa quân sự truyền thống trong xây dựng nhân cách học viên, vì vậy không được phép xem nhẹ thủ đoạn này. Mọi lực lượng, mọi cá nhân ở các trường quân đội phải nâng cao hiểu biết về văn hóa quân sự truyền thống, luôn kiên định, vững vàng, sắc bén trong đấu tranh chính trị, tư tưởng, văn hóa, kịp thời phát hiện, góp phần vô hiệu hoá và làm “phá sản” các âm mưu chống phá, luận điệu sai trái, thù địch.

Thứ tư, nhiệm vụ xây dựng quân đội và bảo vệ Tổ quốc đặt ra yêu cầu ngày càng cao về nhân cách người học viên. Đại hội lần thứ XIII của Đảng chủ trương: tiếp tục xây dựng

⁴ Quân đội xác định, trước mắt xây dựng ở 4 học viện, trường sĩ quan gồm: Học viện Quốc phòng, Học viện Kỹ thuật Quân sự, Trường Sĩ quan Lục quân 1, Trường Sĩ quan Không quân (Ngô Minh Tiến, 2019).

quân đội nhân dân “cách mạng, chính quy, tinh nhuệ, từng bước hiện đại, một số quân chủng, binh chủng, lực lượng tiến thẳng lên hiện đại”. Đến năm 2025 cơ bản xây dựng quân đội tinh, gọn, mạnh, tạo tiền đề vững chắc phấn đấu năm 2030 xây dựng quân đội cách mạng, chính quy, tinh nhuệ, hiện đại (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021, tr.46-47). Tư duy về bảo vệ Tổ quốc cũng được phát triển, thể hiện rõ nhất trong Nghị quyết Trung ương 8 khóa IX và khóa XI: mục tiêu bảo vệ Tổ quốc không chỉ bó hẹp trong ở khía cạnh chủ quyền lãnh thổ, mà hết sức toàn diện; quan niệm về đối tượng, đối tác ngày càng trở nên hết sức mềm dẻo, linh hoạt và biện chứng. Đó là những đặc điểm khách quan đang đặt ra yêu cầu ngày càng cao đối với nhân cách học viên các trường quân đội hiện nay. Hơn bao giờ hết, thực tiễn đang đòi hỏi chúng ta phải đứng vững trên nền tảng văn hóa quân sự truyền thống, đồng thời không ngừng phát triển, sáng tạo các giá trị mới để đào tạo ra đội ngũ cán bộ quân đội đáp ứng tốt yêu cầu nhiệm vụ trong tình hình mới.

4. Một số giải pháp phát huy giá trị văn hóa quân sự truyền thống dân tộc trong xây dựng nhân cách học viên ở các trường quân đội hiện nay

Phát huy giá trị văn hóa quân sự truyền thống dân tộc hiện nay cần tiến hành nhiều giải pháp, với sự tham gia đồng bộ của mọi lực lượng ở các trường quân đội. Trước hết, các nhà trường cần tập trung nghiên cứu làm sáng tỏ hơn những sự kiện lịch sử quân sự, danh nhân quân sự, qua đó, đánh giá ngày càng sâu sắc, toàn diện và chính xác hơn nền văn hóa quân sự truyền thống Việt Nam. Cần đưa vấn đề này trở thành một trong các trọng tâm nghiên cứu trong thời gian tới, đồng thời tăng cường phối hợp chặt chẽ với các cơ sở nghiên cứu khoa học của quân đội và quốc gia, đặc biệt là Viện Khoa học xã hội nhân văn quân sự và Viện Lịch sử quân sự Việt Nam. Làm tốt công tác phối hợp, gắn kết chặt chẽ giữa các chuyên ngành, các bộ môn của khoa học lịch sử quân sự, giữa lịch sử quân sự với khảo cổ học, giữa khoa học Việt Nam với khoa học các nước, nhất là Trung Quốc, Pháp, Mỹ. Chú trọng khai thác tìm hiểu những nhân chứng sống, các tướng lĩnh, anh hùng lực lượng vũ trang nhân dân, có sự uyên thâm về lý luận và dày dặn kinh nghiệm thực tiễn quân sự qua các cuộc chiến tranh chống Pháp, chống Mỹ, chiến tranh bảo vệ biên giới để đúc rút thành lý luận, góp phần phát triển văn hóa quân sự truyền thống dân tộc lên tầm cao mới.

Nâng cao chất lượng công tác giáo dục giá trị văn hóa quân sự truyền thống, nhằm xây dựng nhân cách học viên trong các trường quân đội. Đối với học viên trong các trường quân đội, nội dung giáo dục giá trị văn hóa quân sự truyền thống được tiến hành qua hai con đường cơ bản, đó là thông qua chương trình đào tạo (với các môn học theo quy định) và thông qua hoạt động công tác đảng, công tác chính trị (với các chương trình giáo dục chính trị, giáo dục truyền thống, tuyên truyền...). Vì vậy, phải đồng thời nâng cao chất lượng cả hai mặt hoạt động trên, trong đó, tập trung đổi mới phương pháp tuyên truyền, giáo dục, chú trọng các phương pháp mới, phương pháp trực quan, đẩy mạnh việc ứng dụng công nghệ hiện đại. Thông qua giáo dục giá trị văn hóa quân sự truyền thống,

hướng vào xây dựng lý tưởng, mục tiêu, lối sống tốt đẹp, đồng thời khơi dậy tinh thần yêu nước, đoàn kết trong tập thể học viên. Đi đôi với trang bị tri thức, cần xây dựng ở người học tình cảm trân trọng, tự hào với các giá trị truyền thống quân sự tốt đẹp của dân tộc, ý thức cao trong việc tiếp nối, phát huy và lan tỏa vào xã hội. Đề cao vai trò sáng tạo, chủ động của lực lượng giảng viên, cơ quan quản lý giáo dục - đào tạo, cơ quan chính trị và các tổ chức quần chúng trong các trường quân đội. Làm tốt việc tham gia đấu tranh tư tưởng - lý luận, đấu tranh trên không gian mạng nhằm loại bỏ những thông tin bôi nhọ, hạ thấp giá trị văn hóa quân sự truyền thống, góp phần nâng cao hiệu quả giáo dục, tuyên truyền.

Trên cơ sở quan điểm của Đảng về phát huy giá trị văn hóa, sức mạnh con người Việt Nam, làm tốt việc thể chế hóa, cụ thể hóa vấn đề phát huy giá trị văn hóa quân sự truyền thống trong hệ thống quy định, chương trình, kế hoạch hoạt động ở các trường quân đội. Gắn trách nhiệm của mọi cấp, mọi ngành, mọi cơ quan, đơn vị vào từng công việc, từng mặt hoạt động cụ thể, nhằm làm cho các giá trị tốt đẹp được tiếp nối, hiện thực hóa. Xây dựng cơ chế tác động đến lợi ích của học viên (như cơ chế khen thưởng - xử phạt, thăng, phong quân hàm, điều động công tác...) nhằm khuyến khích họ tự giác, tích cực phấn đấu, rèn luyện theo các giá trị văn hóa quân sự truyền thống.

Tổ chức tốt việc rèn luyện nhân cách học viên thông qua các hoạt động thực tiễn quân sự ở các học viện, trường sĩ quan. Tăng cường đưa học viên vào các tình huống khó khăn, phức tạp trong huấn luyện, diễn tập chiến đấu, công tác để rèn luyện họ. Tuy nhiên, cần phải bảo đảm “tính tư tưởng” trong tổ chức mọi hoạt động. Bất kỳ một hoạt động nào được tổ chức phải luôn hướng về mục tiêu cao nhất: vì sự phát triển nhân cách của người học theo các chuẩn mực giá trị cao đẹp, tránh hiện tượng tổ chức rèn luyện một cách máy móc, cứng nhắc, hành chính hóa, thiếu tính định hướng. Đồng thời, thực hiện quan điểm truyền thống gắn kết với hiện đại, các trường quân đội cần “tiếp tục cập nhật, đưa vào nội dung đào tạo những vấn đề mới có tính dự báo cao về nhiệm vụ quân sự, quốc phòng, bảo vệ Tổ quốc trong điều kiện mới” (Ngô Minh Tiến, 2019) để giáo dục, rèn luyện người học, bắt kịp sự phát triển của tình hình.

Xây dựng môi trường tôn vinh giá trị văn hóa quân sự truyền thống dân tộc trong các học viện, trường sĩ quan tạo điều kiện thuận lợi để xây dựng nhân cách học viên. Nâng cao hiệu quả của các thiết chế văn hóa ở các trường quân đội như: phòng Hồ Chí Minh, nhà truyền thống, nhà văn hóa... đầu tư đúng mức cho việc tổ chức các hoạt động văn hóa cũng như tôn tạo, bảo tồn các di tích lịch sử, công trình, biểu tượng văn hóa quân sự và phát huy hiệu quả trong giáo dục chính trị, tư tưởng, thỏa mãn nhu cầu văn hóa cho học viên. Tổ chức tốt các phong trào thi đua đi đôi với tăng cường đấu tranh chống lại mọi tư tưởng, biểu hiện vụ lợi, ích kỷ, những mục tiêu vật chất tầm thường trong xây dựng nhân cách người học. Tập trung đẩy mạnh thực hiện việc học tập và làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh, phát huy vai trò nêu gương của đội ngũ cán bộ các cấp, thực hiện đúng phương châm “hành động của người cán bộ là mệnh lệnh không lời đối với người học viên”.

5. Kết luận

Bằng sức mạnh mềm văn hóa và với chiều sâu truyền thống, văn hóa quân sự truyền thống dân tộc Việt Nam thể hiện vai trò hết sức to lớn, góp phần xây dựng nền tảng tinh thần bền vững, trực tiếp nuôi dưỡng tâm hồn, tình cảm, hình thành các phẩm chất cao đẹp; là tiền đề tri thức để phát triển hệ thống năng lực, góp phần định hướng nhân cách học viên các trường quân đội phát triển tới mẫu hình văn hóa. Phát huy giá trị văn hóa quân sự truyền thống trong xây dựng nhân cách học viên hiện nay đang đứng trước bối cảnh mới, bao hàm, đan xen cả thời cơ và thuận lợi, thách thức và khó khăn. Chính vì vậy, hơn lúc nào hết cần nâng cao tính chủ động, sáng tạo của các chủ thể giáo dục - đào tạo ở mỗi nhà trường, tiến hành nhiều biện pháp linh hoạt, tận dụng tối đa các yếu tố thuận lợi, khắc phục mọi khó khăn, vượt qua thách thức, nâng cao hiệu quả phát huy, góp phần thúc đẩy sự phát triển nhân cách người học nhằm đáp ứng tốt yêu cầu xây dựng và bảo vệ Tổ quốc trong tình hình mới.

Tài liệu tham khảo

1. Nguyễn Đình Bắc (2016), “Một số khía cạnh văn hóa dưới góc độ tiếp cận của triết học mác-xít”, Tạp chí *Khoa học trường Đại học Mở Tp. Hồ Chí Minh*, số 11.
2. Bộ Tổng Tham mưu Quân đội nhân dân Việt Nam (2020), *Báo cáo Tổng kết chiến lược phát triển giáo dục và đào tạo trong quân đội giai đoạn 2011 - 2020*, Hà Nội.
3. Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội.
4. *Hồ Chí Minh toàn tập*, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, 2011, Hà Nội.
5. Nguyễn Văn Siêu (2001), *Phương Đình dư địa chí*, Nxb Văn hóa - Thông tin, Hà Nội.
6. Văn Đức Thanh (chủ biên, 2014), *Văn hóa quân sự Việt Nam - truyền thống và hiện đại*, Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội.
7. Nguyễn Hữu Thắng (2020), *Chiến tranh trí tuệ nhân tạo*, Nxb Quân đội nhân dân, Hà Nội.
8. Ngô Minh Tiến (2019), “Xây dựng Nhà trường Quân đội theo hướng chuẩn hóa, hiện đại hóa, tiếp cận cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư”, <http://tapchiquptd.vn/vi/nhung-chu-truong-cong-tac-lon/xay-dung-nha-truong-quan-doi-theo-huong-chuan-hoa-hien-dai-hoa-tiep-can-cuoc-cach-mang-con/14311.html>, truy cập ngày 29/08/2021.
9. SIPRI (2021), “World military spending rises to almost \$2 trillion in 2020”, <https://www.sipri.org/media/press-release/2021/world-military-spending-rises-almost-2-trillion-2020>, truy cập ngày 29/08/2021.
10. VTC News (2021), “Mỹ nâng ngân sách quốc phòng rắn đơ Trung Quốc”, <https://vtc.vn/my-nang-ngan-sach-quoc-phong-ran-de-trung-quoc-ar614937.html>, truy cập ngày 29/08/2021.